

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 2. prosince 2021 ve věci č. 36516/19 – *Jallow proti Norsku*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nemožností zúčastnit se osobně jednání ve věci rodičovské odpovědnosti, protože stěžovateli, občanu Gambie, nebylo z bezpečnostních důvodů uděleno ani krátkodobé vízum, nedošlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož se mohl řízení účastnit online přes Skype, zatímco v soudní síni jeho zájmy zastupoval advokát. Námitku porušení práva na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy v důsledku toho, že soudy stěžovateli coby biologickému otci nepřiznaly rodičovskou odpovědnost vůči synovi, s nímž od narození nebyl prakticky v kontaktu, Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je biologickým otcem dvou dětí žijících v Norsku. Sám je trvale usazen v Gambii, kde má manželku a dalších pět dětí. V době, kdy se v roce 1999 narodil jeho první syn, byl stěžovatel ženatý s K. J. V roce 2003 se manželé rozvedli. K. J. se znovu provdala a se synem se v roce 2007 odstěhovala do Norska. Druhého syna počala se stěžovatelem, když v roce 2010 krátce navštívila Gambii. Jejich syn G. se narodil v Norsku. Stěžovatel nebyl uveden jako otec v jeho rodném listě, sám v Norsku nikdy nebyl a nikdy ve vztahu k němu nevykonával rodičovské povinnosti. S G. se od jeho početí viděli pouze jedenkrát během dvoutýdenní dovolené K. J. v Gambii. V roce 2017 K. J. zemřela. Kromě stěžovatele projevila ochotu starat se o G. i sestra K. J.

K tomu, aby se mohl zúčastnit řízení o přiznání rodičovské odpovědnosti, požádal stěžovatel o udělení schengenského víza na norském velvyslanectví v Akkře. Jeho žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že mnozí žadatelé po vypršení víza odmítají Norsko opustit a že toto riziko hrozí i v případě stěžovatele. Řízení před soudem prvního stupně tak proběhlo bez jeho účasti. Soud s odvoláním na nejlepší zájmy G. nepřiznal rodičovskou odpovědnost ani sestře K. J., ani stěžovateli. V případě stěžovatele zohlednil, že nikdy nebyl v Norsku, o G. nic neví a dosud o něj nejevil žádný zájem, takže hrozí, že by G. zůstal nezaopatřený. Před konáním odvolacího řízení stěžovatel požádal o udělení víza znovu. Odvolací soud upozornil dopisem imigrační úřady, že zájem na spravedlivém průběhu řízení vyžaduje, aby se ho mohl stěžovatel osobně zúčastnit. Účast ve formě videohovoru označil za nevhodnou. Imigrační úřady přesto ani druhé žádosti nevyhověly, protože existovalo zvýšené riziko, že by se stěžovatel do Gambie nechtěl vrátit. Za nastalé situace stěžovatel požadoval odročení jednání na neurčito. Odvolací soud svůj postoj přehodnotil a přijal technická opatření, aby se mohl stěžovatel účastnit jednání skrze videohovor přes platformu Skype. Zatímco sestra K. J. byla v soudní síni během jednání osobně přítomna, zájmy stěžovatele hájil jeho advokát. Odvolací soud nakonec s ohledem na nejlepší zájmy G. nevyhověl ani jedné ze stran, které usilovaly o přiznání rodičovské odpovědnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že řízení o přiznání rodičovské zodpovědnosti bylo nespravedlivé a v rozporu se zásadou rovnosti zbraní, když mu byla upřena možnost osobně se jednání zúčastnit.

Soud připomněl, že součástí práva na spravedlivý proces je i zásada rovnosti zbraní. Ta vyžaduje „spravedlivou rovnováhu“ mezi stranami; každé z nich musí být poskytnuta přiměřená příležitost předložit svůj případ za podmínek, které ji nestaví do podstatné nevýhody vůči protistraně. Ani tato zásada však není absolutní a může podléhat omezením.

Podstatou námitky stěžovatele je nemožnost přicestovat do Norska na jednání soudu, který rozhodoval v otázce přiznání rodičovské odpovědnosti, protože nezískal vízum kvůli obavám, že by se

vyhýbal návratu do vlasti. Otázkou, kterou má Soud posoudit, však není, zda mělo být stěžovateli vízum uděleno, nýbrž zda bylo řízení spravedlivé, třebaže se účastnil pouze prostřednictvím videohovoru. V prvé řadě Soud vyzdvihl, že se řízení týkalo statusové otázky, na jejímž řešení měl stěžovatel osobní zájem. Z tohoto důvodu se také odvolací soud obrátil na imigrační úřady dopisem, v němž zdůraznil, že zájmy spravedlnosti vyžadují, aby stěžovateli bylo umožněno do země přicestovat a řízení se osobně zúčastnit. Zvláště významné to bylo pro zachování rovnosti zbraní, jelikož si rodičovskou odpovědnost vůči G. nárokovala také sestra jeho matky. Jakmile vyšlo najevo, že stěžovatel vízum neobdrží, odvolací soud původní postoj přehodnotil a konstatoval, že lze zajistit spravedlivost řízení prostřednictvím videohovoru ve spojení s tím, že právní zástupce stěžovatele bude v jednací síni fyzicky přítomen.

Soud vzal v potaz zejména čtyři okolnosti. Zaprvé, odvolací soud měl na výběr ze dvou řešení. Buď mohl věc odložit na neurčito, jak navrhoval stěžovatel, nebo mohl pokračovat v řízení naznačeným způsobem. První možnost by však zjevně nebyla v nejlepším zájmu G. Těžko za dané situace vytýkat odvolacímu soudu, že se přiklonil k druhé alternativě. I Soud přitom dříve, byť v jiných kontextech, uznal, že zajištění přítomnosti účastníka řízení prostřednictvím videokonference není z pohledu článku 6 Úmluvy problematické, pokud toto opatření slouží legitimnímu cíli a neodporuje požadavku na řádný proces (*Dijkhuizen proti Nizozemsku*, č. 61591/16, rozsudek ze dne 8. června 2021, § 53; *Bivolaru proti Rumunsku* (č. 2), č. 66580/12, rozsudek ze dne 2. října 2018, § 138). Zadruhé, rozhodování soudů se týkalo výlučně rodičovské odpovědnosti, nikoliv stykových práv. Vzhledem k předmětu řízení tak nebylo nezbytné, aby si soudci mohli přímo v jednací síni učinit bezprostřední obrázek o osobě stěžovatele. Zatřetí, stěžovatel v průběhu jednání nepoukazoval na žádné specifické obtíže. I když určité problémy s internetovým spojením podle protokolu z jednání nastaly, stěžovatel ani jeho právní zástupce neuplatňovali žádné námitky. Stejně tak v řízení nezazněly ani jejich výhrady vůči omezené možnosti stěžovatele důvěrně se se svým advokátem poradit. Začtvrté, zájmy stěžovatele hájil na místě jeho právní zástupce. I když je pravda, že pro stěžovatele bylo například technicky komplikovanější radit se s právním zástupcem při výsleších svědků, než kdyby byli oba ve stejné místnosti, byla mu poskytnuta široká možnost uplatnit argumenty ve svůj prospěch. Podle Soudu sice byla A. J., přítomná v jednací síni, a priori ve výhodnějším postavení než stěžovatel, zvolené technické řešení vedlo ale k tomu, že stěžovatel nebyl „podstatně znevýhodněn“. Konečně ani A. J. ve výsledku neuspěla.

Ve světle uvedených úvah proto Soud konstatoval, že k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle článku 6 Úmluvy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel dále tvrdil, že tím, že mu nebyla přiznána rodičovská odpovědnost vůči jeho biologickému synovi, došlo k porušení jeho práva na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že biologický příbuzenský vztah mezi rodičem a dítětem, bez jakýchkoli dalších právních nebo faktických prvků naznačujících existenci blízkého osobního vztahu, nepostačuje k tomu, aby požíval ochrany článku 8. Teprve společné soužití vytváří pouto, jež zakládá de facto rodinné vztahy (např. *Anayo proti Německu*, č. 20578/07, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 56). V posuzované věci byl stěžovatel biologickým otcem G., který se narodil v Norsku. V této zemi stěžovatel nikdy ani krátce nepobýval. Podle všeho svého syna viděl pouze jednou během dvoutýdenního pobytu matky v Gambii, kdy mu byli čtyři roky. Dva roky poté jeho matka zemřela. Stěžovatel tvrdil, že byl s G. opakovaně v telefonickém spojení. Vláda to považovala za nepravděpodobné, protože G. nehovořil anglicky. I kdyby mohl takto omezený kontakt založit de facto rodinný život, námitka stěžovatele by musela být odmítnuta.

Co se týče tvrzené nespravedlivosti řízení a nerespektování zásady rovnosti zbraní, na poli článku 8 může Soud sotva dospět k odlišným závěrům než u článku 6. Pokud jde o nepřiznání rodičovské odpovědnosti, vnitrostátní soudy ospravedlnily zásah do práv stěžovatele relevantními a dostatečnými důvody. Skutečností totiž zůstává, že těžištěm jejich úvah byly nejlepší zájmy nezletilého. Tomu by neprospívala značná vzdálenost otce, který o něm a jeho situaci věděl pramálo, a tudíž by mohl stěží

činit v jeho zájmu kvalifikovaná rozhodnutí. Vnitrostátní orgány tak nastolily spravedlivou rovnováhu mezi v kolizi stojícími zájmy. Soud proto danou námitku prohlásil za zjevně neopodstatněnou.